



## Kraków The Host City: Historie - Odcinek 16 pt.: Pierwsze przewodniki po Krakowie

2022-04-11

**Itinerarium, Diarium, Descriptio, Deliciae (w XVII wieku) lub Baedeker (w XIX wieku), tak nazywano pierwsze przewodniki turystyczne. Pierwszy przewodnik turystyczny po Polsce opracował Józef Wawrzyniec Krasieński, Przewodnik dla podróżujących w Polsce i Rzeczypospolitej Krakowskiej, który ukazał się w 1820 roku w Warszawie.**

Najpierw został wydrukowany w języku francuskim, a w roku kolejnym dostępny był w języku polskim. Historia literatury przewodnikowej na ziemiach polskich nie jest długa, ponieważ sięga XVI wieku, a Pauzania, prekursor tej dziedziny, już w II wieku n.e. sporządził wyczerpujący opis poszczególnych regionów Grecji, który miał ułatwić peregrynacje. Dlatego we wcześniejszych okresach chętnie wydawano inne formy literatury podróżniczej, które służyły za pierwsze przewodniki – diariusze regularne, diariusze nieregularne, pamiętniki czy poematy podróżnicze.

Do najstarszych przykładów literatury przewodnikowej należą opisy Krakowa i Warszawy. A największa ich liczba dotyczyła Krakowa, któremu do wybuchu I wojny światowej poświęcono blisko pięćdziesiąt pozycji. Z 1603 roku pochodzi opracowanie poświęcone kościołom znajdującym się w Krakowie, a ważne jest dlatego, że w jego tytule po raz pierwszy pojawiło się słowo przewodnik. Anonimowy *Przewodnik, abo kościołów krakowskich krótkie opisanie* nie jest przewodnikiem w rozumieniu współczesnym tego słowa, gdyż nie zawiera praktycznych informacji dotyczących zwiedzania, a jedynie zwięzły opis 46 krakowskich kościołów. Czterdzieści lat później ukazał się *Gościńiec, abo krótkie opisanie Warszawy* autorstwa Adama Jarzębskiego, napisany wierszem i stanowi swego rodzaju fikcję literacką. Cieszącą się popularnością wśród zwiedzających dawną stolicę Polski było wydane w 1647 roku kolejne opracowanie dotyczące sakralnych zabytków Krakowa, zatytułowane *Stołecznego miasta Krakowa kościoły i klejnoty*.

Dopiero XIX wiek to czas rozwoju literatury przewodnikowej, na co wpływ miał rozwój turystyki i ruchu krajoznawczego, który pojawił się w różnych krajach europejskich już w dobie oświecenia. W Polsce początki krajoznawstwa związane były z działalnością Komisji Edukacji Narodowej oraz osobami Stanisława Staszica i Juliana Ursyna Niemcewicza. Ważną rolę we wzniecaniu zainteresowania krajem ojczystym odgrywały najstarsze organizacje krajoznawcze – Towarzystwo Tatrzańskie oraz Polskie Towarzystwo Krajoznawcze.

Jednym z bardziej znanych autorów przewodników po Krakowie był Ambroży Grabowski, księgarz i miłośnik zabytków, który wydał *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic* w 1822 roku. Publikacja ta cieszyła się powodzeniem wśród krakowian i turystów, dlatego też była kilkakrotnie wznawiana w ciągu XIX stulecia, a nawet na początku XX wieku. Wśród najważniejszych należy wymienić opracowania Józefa Mączyńskiego (*Pamiętka z Krakowa* z 1845 oraz *Kraków dawny i dzisiejszy z przeglądem jego okolic* z 1854 roku), Władysława Łuszczkiewicza (*Przewodnik po Krakowie i jego okolicach* z 1875 roku), Aleksandra Napierkowskiego (*Przewodnik po Krakowie i okolicach*, z 1883 roku), Józefa Rostafińskiego (*Przewodnik po Krakowie i okolicy*, z 1891 roku) oraz Walerego Eljasza Radzikowskiego (*Kraków dawny i dzisiejszy*, z 1902 roku).



Wspominając temat literatury podróżniczej nie sposób nie wspomnieć o Krakowiance, Marii Steczkowskiej (1832-1918, nauczycielka i pierwsza turystyka tatrzańska), która była autorką wydanej anonimowo książki pt. *Obrazki z podróży do Tatrów i Pienin*, opublikowanej w Krakowie w 1858 roku. Nie jest to przewodnik, jak zaznaczyła sama autorka, ale dla zwiedzających wówczas Podhale książka pełniła taką funkcję, do czasu, gdy popularność zdobył przewodnik *Illustrowany przewodnik do Tatr, Pienin i Szczawnic* Walerego Eljasza-Radzikowskiego. Steczkowska opublikowała też pod kryptonimem „M.S.” w „Tygodniku Ilustrowanym” tekst pt. *Wycieczka na Babią górę*. Publikacje tatrzańska i babiogórska, bogate w obserwacje krajoznawcze, zwłaszcza etnograficzne, były dla czytelników ciekawym źródłem informacji o zwiedzanych przez Steczkowską obszarach. Autorka dodatkowo sprawnie posługiwała się w tekście wiedzą historyczną o Podhalu, obyczajach, tradycjach Podhalan, a także tłumaczyła gwara górska. Ważnym elementem publikacji było przekonanie czytelniczek do podjęcia aktywności górskiej, co w tamtych czasach było nowością.

A w kolejnym odcinku przedstawimy Państwu szerzej kobiecą aktywność turystyczną, zapraszamy.

Źródło zdjęcia: Źródło:

<https://antykwiariatwaw.pl/najnowszy-zwiezly-przewodnik-po-krakowie-trepka-jozef-nekanda-1924>

Autor: Katarzyna Janik